

Käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus

1. Sissejuhatus

Väljatöötamiskavatsuse (edaspidi *VTK*) eesmärk on toetada e-arvete laialdasemat kasutuselevõttu, parendada käibemaksu laekumist ja tõhustada maksuhalduri tööd.

Käibedeklaratsiooni lisal KMD INF (edaspidi *KMD INF*) deklareerivad nii müüja kui ka ostja käibemaksuga maksustatavad tehingud, kui maksustamisperioodil ületab arvete kogusumma tehingupartneri kohta 1 000 eurot. Kuna alla piirmäära olevaid tehinguid KMD INF-l ei deklareerita, võimaldab see käibedeklaratsioonil alusetult deklareerida sisendkäibemaksuna summat, mille aluseks arveid tegelikult ei ole. Seetõttu kulutab Maksu- ja Tolliamet (edaspidi *MTA*) üsna palju maksuauditi ressursi, et tuvastada, kas deklareeritud ostutehingute käibemaksu kogusumma on deklareeritud õigesti või on seda alusetult suurendatud.

Probleemiks on ka, et müüja ja ostja deklareerivad sama tehingu kohta arve andmeid KMD INF-l erinevalt. Seetõttu kulub suur osa MTA maksuaudiitorite tööajast müüja ja ostja poolt KMD INF-l deklareeritud arve andmete võrdlemisel tuvastatud vahede kindlaks tegemisele. MTA määras 2023. aastal KMD INF-l deklareeritud arve andmete võrdlemisel ja vahede kindlaks tegemisel valeandmete esitamise eest käibemaksu kogusummas 25 mln eurot. Seega on selline kontroll õigustatud. Samas selgub sageli, et ostja ja müüja poolt erinevalt arve andmete deklareerimise põhjuseks ei ole käibemaksu tasumisest kõrvalehoidumine, vaid arve andmete käsitsi sisestamisel tekkinud deklareerimisvead.

Nende probleemide lahendamiseks pakutakse VTK-s välja kaks meetet:

- 1) KMD INF-l tuleb esitada arvete andmed sõltumata arve summa suuruselt ehk kaotada ära 1 000 eurone piirmäär;
- 2) kehtestada käibemaksukohustuslaste (edaspidi *maksukohustuslaste*) vahelistele tehingutele masinloetavate arvete (edaspidi *e-arvete*) esitamise kohustus.

E-arve on digiarve, mis sisestatakse süsteemi üks kord ja milles olevad andmed on arvutite vahel masinloetavad ja säilitatakse elektroonses keskkonnas. E-arve ei ole pdf fail, sõltumata sellest, kas see saadetakse e-kirjaga või muul moel või kas see on paberarvest digitaliseeritud.

VTK-s kajastatud probleemid mõjutavad riigi tulusid, MTA ressursi efektiivsemat kasutamist ja maksukohustuslaste vahelisi konkurentsitingimusi. E-arvete kasutuselevõtt üldjuhul vähendab maksukohustuslaste halduskoormust.

VTK-s pakutud lahenduste korral suureneks käibemaksu laekumine eeldavalt ligi 16,6 mln eurot aastas. Sellest KMD INF-l arve andmete deklareerimine sõltumata arve summa suuruselt suurendaks riigi tulusid ligi 7,2 mln eurot ning maksukohustuslaste vahelistele tehingutele e-arvete esitamise kohustuse kehtestamine ligi 9,4 mln eurot.

KMD INF-l kõikide arvete andmete deklareerimisel tekib MTA-l ühekordne kulu 40 000 eurot ja iga-aastane kulu 2 000 eurot. E-arvete kohustuslikuks muutmisel MTA-l täiendavaid kulutusi ei teki.

2. Probleemi kirjeldus ja selle tekke põhjus

2.1. Probleem 1: Käibedeklaratsioonil deklareeritakse sisendkäibemaksu, mille aluseks arveid ei ole

Kuna KMD INF-1 ei ole kohustust deklareerida kõiki käibemaksuga maksustatavaid tehinguid, ei saa MTA automaatselt tuvastada, kas ostja poolt käibedeklaratsioonil deklareeritud sisendkäibemaksu kogusumma on deklareeritud õigesti.

Käibemaksuseaduse (edaspidi *KMS*) § 27 lõike 1² kohaselt deklareeritakse KMD INF-1 juriidilisele isikule, füüsilisest isikust ettevõtjale ning riigi-, valla- või linnaasutusele väljastatud ja neilt saadud arvete andmed, millele kauba võõrandaja või teenuse osutaja on märkinud 22-protsendise, 9-protsendise ja 5-protsendise käibemaksumääraga maksustatava käibe. Kuid seda vaid juhul, kui arvete kogusumma tehingupartneri kohta ilma käibemaksuta ületab kalendrikuus 1 000 eurot. Nimetatud piirmäära arvestatakse ostu- ja müügiarvete puhul eraldi. KMD INF-1 ei kajastata KMS §-s 40 sätestatud reisiteenuste erikorra alusel esitatud arvete andmeid. Samuti ei kajasta selliste tehingute eest väljastatud arvete andmeid, millele seaduse alusel laieneb kutse- ja ametisaladuse hoidmise kohustus, kuid teenuse saaja võib seda vabatahtlikult deklareerida (*KMS* § 27 lõige 1⁴). Vabatahtlikult võib deklareerida ka nende arvete andmeid, millel on märgitud käibemaksuga maksustatav käibe, kuid arvete kogusumma jääb alla 1 000-eurost piirmäära tehingupartneri kohta kuus.

KMD INF-1 esitavad arvete andmeid nii müüja kui ka ostja, mis võimaldab tehingupartnerite andmeid võrrelda. KMD INF-i esitamise kohustus kehtestati 2014. aastal ning selle tulemusena käibemaksuauk¹ vähenes oluliselt, olles 2013. aastal 254 mln eurot ja 2015. aastal 128 mln eurot. Kuna KMD INF-1 ei ole kohustust deklareerida kõiki käibemaksuga maksustatavate tehingute arvete andmeid, vaid ainult juhul, kui 1 000-eurone piirmäär tehingupartneri kohta kuus on ületatud (*KMS* § 27 lõige 1⁴), võimaldab see esitada käibedeklaratsioonil valeandmeid, eelkõige sisendkäibemaksu ehk ostutehingutelt makstava käibemaksu tegelikkusest suuremas summas deklareerimist.

Näiteks kui ostja on deklareerinud arve, mille summa on 1 500 eurot, siis selle arve andmed peavad olema deklareeritud ka müüja KMD INF-1. Kui ei, siis maksuhaldur teeb kindlaks, kes antud juhul deklareerimisel eksis. Kui aga arvete summa tehingupartneri kohta on alla 1 000 euro käibemaksuta, siis seda KMD INF-1 deklareerima ei pea. Seega, kui käibedeklaratsioonil deklareeritud sisendkäibemaksu summa on suurem kui KMD INF-1 soetustelt deklareeritud sisendkäibemaks, siis MTA-l puudub info selle kohta, kas tegemist on valeandmete esitamisega või vahe tuleneb sellest, et maksukohustuslane on teinud tehinguid, mis on jäänud tehingupartnerite lõikes alla 1 000 euro kuus. Selleks, et seda teada saada, peab MTA pöörduma maksukohustuslase poole ja vajadusel ka tema tehingupartneri poole. See on nii MTA-le kui ka maksukohustuslastele koormav. Kõiki vahesid ei ole eeskätt tehingute mahu tõttu võimalik kontrollida. Näiteks oli 2023. aasta detsembrikuu seisuga 90 306 maksukohustuslast deklareerinud viimase 12 kuu jooksul käibedeklaratsioonidel sisendkäibemaksu kokku 327 mln eurot, mida KMD INF-1 ei deklareeritud.

¹ Käibemaksuauk – maksuauk on potentsiaalsete maksutulude ehk maksude, mida oleks pidanud tasuma, ja tegeliku maksulaekumise ehk maksude, mis tegelikult tasuti, vahe. (IMF, 2021, p. 8; EC, 2018, p. 11).

2.2. Probleem 2: e-arveid ei kasutata piisaval määral ja KMD INF-le arve andmete käsitsi sisestamisel tekivad vead

Raamatupidamise seaduse § 7¹ lõike 7 kohaselt peab raamatupidamiskohustuslane esitama e-arve kauba võõrandamisel või teenuse osutamisel riigiraamatupidamiskohustuslasele, kohaliku omavalitsuse üksusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule või raamatupidamiskohustuslasele, kelle üle eelnimetatutel on otseselt või kaudselt valitsev mõju või kes on hankija riigihangete seaduse § 5 tähenduses. 1. juulil 2025. a jõustub raamatupidamise seaduse muudatus, mille kohaselt kohustuslik e-arve väljastamise nõue avaliku sektori üksusele asendatakse ostja nõudmisel e-arve esitamise kohustusega. Muudatuse eesmärk on liikuda samm lähemale e-arvete laiemale kasutamisele. Lisaks võetakse kasutusele Euroopa standard, et ühtlustada e-arvete struktuuri nii riigisisesele kui ka Euroopa tasandil.

Registrite ja Infosüsteemide Keskuse andmetel oli 2024. aasta juuli seisuga äriregistris registreeritud ligi 346 000 isikut, kellest 5% võtab vastu e-arveid (äriregistris tunnus e-arve vastuvõtja). Maksukohustuslastest võtab e-arveid vastu 7% ehk 8 777. Ernst & Young poolt 2021. aastal läbi viidud uuringu kohaselt on ettevõtlussektoris väljastatavate arvete mahust e-arvete osakaal hinnanguliselt 23% (ei ole arvestatud e-arveid, mis saadetakse internetipanka ehk maksekorraldusi). Väiksemate ettevõtjate seas on see 5–10%. Uuring toimus 2021. aastal, seega antud osakaal võib olla mõnevõrra tõusnud.

E-MTA iseteeninduskeskkonna kaudu käsitsi arve andmete sisestamisel KMD INF-i tehakse rohkesti vigu. Selle tulemusena on MTA jaoks andmete töötlemine, analüüsimine ning kontrollimine aja- ja ressursikulukas tegevus. Müüja ja ostja poolt deklareeritud arve andmete erinevuse korral pöördub MTA tehinguosaliste poole kontrollimaks, kes deklareerimisel eksis. See tekitab MTA-le palju tööd ja ka liigset halduskoormust maksukohustuslastele, sealhulgas ka neile, kelle andmed olid korrektsed.

Ettevõtjad, kes e-arveid ei kasuta ja sisestavad andmeid käsitsi, teevad sisuliselt topelt tööd. Müügiarve koostamisel sisestatakse andmed käsitsi raamatupidamistarkvarasse ja saadetakse arve pdf vormingus e-kirjaga kliendile. Arve saaja prindib arve või säilitab selle digikujul ning sisestab arve andmed (müüja nimi, arve kuupäev, arve number, maksetähtaeg, kaubakood või teenuse kirjeldus, kogus, hind käibemaksuta, käibemaks, summa kokku) raamatupidamistarkvarasse. Arve andmete käsitsi sisestamisel võivad tekkida sisestusvead ja sellest tulenevalt ka deklareerimisvead KMD INF-l. Kuigi arve muutmisel tuleb esitada kreditarve, siis mõningatel juhtudel seda ei tehta ning esitatakse arve uuesti, mis on ka üheks põhjuseks, miks KMD INF-l müüja ja osta poolt kajastatud arve andmed on erinevad. E-arvete puhul saadab müüja ostjale XML formaadis (struktureeritud teksti esitamise formaat) või muus masinloetavas versioonis faili, mis laetakse üles raamatupidamistarkvarasse ning seetõttu on müüja ja ostja poolt KMD INF-l kajastatud arve andmed ühesugused.

3. Eesmärgid

Eesmärgiks on:

- a) vähendada käibemaksuseaduse rikkumisega tekitatud kahju ja parandada maksukohustuslaste vahelisi konkurentsitingimusi;
- b) luua läbipaistvam ettevõtluskeskkond ja vähendada maksukohustuslaste halduskoormust;
- c) kasutada tõhusamalt MTA maksuauditi ressursi ja suurendada riigi tulusid.

E-arvete kasutamist toetab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi *MKM*) „Reaalajamajanduse visioon 2020–2027“² (edaspidi *RTE*³ *visioon*), mille eesmärgiks on andmepõhisele aruandlusele üleminek ning e-arvete laialdasem kasutuselevõtt. E-arvete kasutamist toetab ka Euroopa Liidu Nõukogus 5. novembril 2024. a vastu võetud digiajastu käibemaksupakett⁴, millega muudetakse käibemaksudirektiivi. Muudatuse kohaselt võib liikmesriik kehtestada oma riigis maksukohustuslaste vahelistele tehingutele e-arve esitamise kohustuse.

Käibemaksudirektiivi muudatuse kohaselt tuleb alates 1. juulist 2030. a kehtestada maksukohustuslastele kohustus esitada piiriüleste tehingute korral teise liikmesriigi maksukohustuslasele e-arve. E-arvete alusel hakatakse liikmesriikide vahelisi ostu- ja müügitehinguid automaatselt võrdlema ning sisendkäibemaksu saab maha arvata vaid e-arve alusel. Samast ajast võib liikmesriik kehtestada sarnase korra ka riigisisesele.

4. Võimalikud lahendused, mõjutatud isikud

4.1. Probleemide võimalikud regulatiivsed lahendused

4.1.1. Käibemaksuga maksustatavate tehingute deklareerimine KMD INF-I sõltumata arve summa suurusest

Et vähendada tehingute, mis jäävad alla 1 000 eurost piirmäära, arve andmete käibedeklaratsioonil deklareerimisel tekkivaid tahtmatuid ja tahtlikke vigu, on üheks võimalikuks lahenduseks kehtestada kohustus, et KMD INF-I deklareeritakse kõik käibemaksuga maksustatavate tehingute (välja arvatud erisused) kohta esitatud arvete andmed sõltumata arve summa suurusest ehk kaotada ära 1 000 eurone piirmäär. Selle meetme rakendamisel on MTA-I võimalik kõiki maksukohustuslaste vahelisi tehinguid automaatselt kontrollida. Kui ostja deklareerib KMD INF-I kauba soetamisel või teenuse saamisel makstavat sisendkäibemaksu, siis selle sama arve andmed peavad olema deklareeritud ka müüja KMD INF-I. Seega oluliselt väheneb alusetult sisendkäibemaksu deklareerimine käibedeklaratsioonil, mille kohta maksukohustuslasel arvet ei ole. Meede vähendab ka käibe varjamist, kuna ostjal tekib kohustus arve andmeid KMD INF-I deklareerida ja seega on neid andmeid võimalik võrrelda müüja poolt deklareeritud arve andmetega.

KMD INF-I kõigi arvete andmete deklareerimine vähendab ka andmete sisestusvigu käibedeklaratsioonil koondsummade deklareerimisel. Maksukohustuslased, keda kontrolliti, põhjendasid enamasti alusetuks osutunud sisendkäibemaksu deklareerimisi sisestusvigadega. Kui KMD INF-I tuleb deklareerida kõikide arvete andmed, siis sisendkäibemaksu koondsumma moodustub kõikide tehingute sisendkäibemaksu deklareerimise summast.

VTK raames kavandatud muudatus puudutab vaid kehtiva 1 000 eurose piirmäära kaotamist. VTK-s ei kavandata muuta kehtivaid erisusi, mille kohaselt KMD INF-I ei kajastata:

- 1) arvete andmeid, millele seaduse alusel laieneb kutse- ja ametisaladuse hoidmise kohustus (KMS § 27 lg 1²);

² Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Reaalajamajanduse visioon 2020-2027. Kättesaadav: <https://realtimeeconomy.ee/visioon-ja-tooplaan>

³ RTE on lühend ingliskeelsest terminist real-time economy ehk reaalajamajandus.

⁴ Digiajastu käibemaksupakett (VAT in Digital Age) eelnõu. Kättesaadav: eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_15159_2024_INIT

- 2) arveid, mis on väljastatud KMS §-s 40 reisiteenuste käibemaksuga maksustamise erikorra alusel.

Sarnaselt kehtivale seadusele puudutab muudatus vaid arveid, millel on kajastatud käibemaksuga maksustatav käive (välja arvatud 0% määraga maksustatav käive) ning ei puuduta füüsilistele isikutele (välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtjale) väljastatavaid arveid.

Mõjutatud isikuteks on kõik maksukohustuslased. Muudatusel on suurem mõju maksukohustuslastele, kes esitavad käibedeklaratsioone e-MTA iseteeninduskeskkonna kaudu käsitsi või paberil. Muudatus ei mõjuta oluliselt isikuid, kes esitavad käibedeklaratsioone failina või masin-masin liidese kaudu.

Riigikogus 13. novembril 2024. a vastu võetud käibemaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse⁵ kohaselt asendatakse 1. jaanuarist 2027. a rahandusministri määrusega kehtestatud käibedeklaratsiooni vormid andmekoosseisudega. Sellega luuakse maksukohustuslasele võimalus esitada maksuhaldurile masin-masin liidese kaudu oma raamatupidamisest algandmeid, mille alusel arvutatakse välja isiku maksukohustus. Seda tehakse 2023–2025 aastal arendusprojekti "Uus käibedeklaratsiooni ja andmete edastamine XBRL GL formaadis" raames maksukohustuste täitmise lihtsustamiseks ja kaasajastamiseks. Kui seni toimub käibedeklaratsiooni genereerimine raamatupidamistarkvaras, siis muudatuse tulemusena liigub maksukohustuse väljaarvutamine maksuhaldurile. Muudatus loob paremad tingimused MTA-le andmete edastamiseks masin-masin liidese kaudu ning seega ka kõigi KMD INF-I kajastavate arvete andmete edastamiseks. Maksukohustuslasel säilib võimalus esitada andmed käsitsi või failist laadides e-MTA kliendirakenduses.

Meetmel on ka preventiivne mõju: kuna teatakse, et KMD INF-I deklareeritud müügi ja ostu arvete andmeid automaatselt võrreldakse, siis tahtlike vigade arv väheneb oluliselt. Meetme rakendamine võimaldab MTA-I maksuaudiitoreid efektiivsemalt kasutada. Väheneb isikutega informatsiooni saamise eesmärgil kontakteerumise vajadus, mis on koormav nii maksuhaldurile kui ka maksukohustuslasele. Meede võimaldab ka maksukohustuslastele kiiremini käibemaksu tagastada, kuna väheneb kontaktne kontrollivajadus. Paranevad maksukohustuslaste konkurentsitingimused.

4.1.2. Kehtestada 1 000 eurost väiksem piirmäär, mille korral arve andmeid tuleb KMD INF-I deklareerida

Väiksema piirmäära kehtestamine, näiteks 300 eurot, aitab osaliselt probleemi lahendada, kuna käibedeklaratsioonil sisendkäibemaksu summa, mille kohta KMD INF-I arve andmed puuduvad, väheneb. Sellest tulenevalt jõuab MTA kontrollida rohkem neid maksukohustuslasi, kelle osas on kahtlus, et sisendkäibemaksu on suuremas summas deklareeritud kui seadus võimaldab. Piirmäära vähendamine lahendab probleemi vaid osaliselt, kuna võimalus käibedeklaratsioonil deklareerida alusetult sisendkäibemaksu jääb alles.

⁵ Riigikogu. Kättesaadav: [Käibemaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seadus 462 SE](#)

4.1.3. Maksukohustuslaste vahelistele ostu-müügi tehingutele e-arvete esitamise kohustuse kehtestamine

Käibedeklaratsioonil andmete kvaliteedi tõstmiseks ja käsitsi andmete sisestamisel vigade vähendamiseks pakutakse VTK-s välja meede kehtestada maksukohustuslaste vaheliste tehingute korral e-arvete esitamise kohustus.

E-arvete kasutamine kasvab, kuid tihti takerdub selle taha, et tehingupartneril ei ole valmidust e-arvet saata või vastu võtta. Peamiseks põhjuseks on, et seda ei ole harjutud tegema ja puudub vastav raamatupidamistarkvara.

E-arvete kasutamisel jõuavad õiged arved raamatupidamisse õigel ajal automaatselt ja KMD INF-le neid eraldi sisestama ei pea, seega on ka maksukohustuslase jaoks maksuarvestus lihtsam. Oluliselt vähenevad juhtumid, mil arved jäävad n-ö kingakarpi ja neid raamatupidajale õigeaegselt ei edastata. RTE visiooni andmepõhise aruandluse⁶ kontseptsiooni kohaselt on e-arvetel juba kirjeldatud kõik väljad, mis kanduvad käibedeklaratsioonile ja KMD INF-le standardiseeritud kujul.

E-arvete kasutuselevõtu korral vähenevad oluliselt deklareerimisvead KMD INF-l. E-arvet üles laadides jooksevad kõik arve andmed otse ostuarve registrikaardile ja automaatselt täidetakse ära kõik maksuarvestuseks vajalikud väljad. Ostuarve sisestajal on vaid vaja teha vajadusel kulude jaotus, konto seadistus kulude jaoks vms detailsem seadistus. E-arve andmete kajastamisel KMD INF-l on müüja ja ostja andmed ühesugused. Väljastatud e-arvet on võimalik muuta vaid kreditarvega (teises vormingus arve puhul esitatakse praktikas mõningatel juhtudel uus arve). E-arve väljastatakse registrikoodipõhiselt ja saadetakse e-kanali kaudu isikule, kelle registrikood on arvel. Seega kui tehaksegi viga registrikoodi sisestamisel, siis see parandatakse, kuna vea leiab arve saaja, kes ei ole arvele märgitud kaupa või teenust tellinud. Seega vähendab e-arve olukordi, kus KMD INF-l ostja ja müüja poolt kajastatud arve andmed ei ühti seetõttu, et on eksitud kauba või teenuse saaja nimega.

E-arvete kohustuslikuks muutmine ei mõjuta ainult käibemaksu laekumist, vaid omab laiemat mõju. Ettevõtjate halduskoormus üldjuhul väheneb, aruandluskohustus lihtsustub ja andmete kvaliteet paraneb. Maksukohustuslaste jaoks vähendab e-arvete kasutuselevõtt oluliselt „tühitööd“⁷.

Sõltumata sellest, et e-arve esitamine on kohustuslik, ei piirata KMD INF-l ka teistes formaatides esitatud arvete alusel käibe ja sisendkäibemaksu deklareerimist. KMD INF-le tekib märke selle kohta, kas andmed on edastatud e-arvelt või mitte.

⁶ Andmepõhine aruandlus on luua riigi toimimiseks olulise väärtusega personali- ja majandusarvestuse andmete automaatse liikumise tehnoloogiline lahendus, lähtudes minimaalsuse ja lihtsuse printsiibist. Selle põhjal esitab ettevõtja andmeid riigile ainult 1 korra ning nendest andmetest saab esitatud mitut liiki aruandlust riigiga korraga. Näiteks MTA maksuandmed ja Statistikaameti küsimustikud.

⁷ „Tühitöö“ hulka kuuluvad näiteks riigile esitatavate aruannete koostamine ja edastamine (sh dubleeriv aruandlus); saatelehtede täitmine; andmete topelt ja käsitsi sisestamine ning sellest tekkivate vigade parandamine; e-maili teel arve saatmine, teenuse või toote ostmisega kaasnev liigne paberimajandus, kulunud tekstiga paberkviitung vajamineva garantii tõestamiseks jne. (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Reaalajamajanduse visioon 2020-2027, leitav: <https://realtimeeconomy.ee/visioon-ja-tooplaan>)

4.2. Probleemide võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

4.2.1. Mitteregulatiivne võimalus käibemaksu laekumise parandamiseks

Käibemaksu laekumist on võimalik parandada suurendades maksuaudiitorite arvu. Käibemaksukontrollidega tegelevate maksuaudiitorite keskmine määratud käibemaksusumma ühe auditi kohta 2024. aasta esimesel poolaastal oli 12 881 eurot. Keskmine käibemaksuarvestuse rikkumistega seotud tööde arv ametniku kohta aastas on 28, seega keskmine ametnik määrab riigi tuludesse täiendavat käibemaksu 360 668 eurot (28x12 881). Määratud käibemaksusummadest laekus riigi tuludesse 2023. aasta andmetel keskmiselt 89% s.o 321 000 eurot. Palgakulu ühe ametniku kohta koos maksudega on 35 000 eurot aastas. Seega ühe-eurone kulu maksuaudiitorile toob tulu riigi tuludesse 9,2 eurot.

Maksuaudiitorite arvu kasvuga suureneks küll maksude laekumine, kuid see meede ei aitaks kontrolle automatiseerida. Maksukohustuslaste halduskoormus ei väheneks; ei paraneks ka maksuauditi ressursi kasutamise tõhusus. Jääb alles rutiinne maksukohustuslaste poole pöördumine juhtudel, kui tekib kahtlus sisendkäibemaksu alusetus mahaarvamises ja KMD INF-1 deklareerimisvigade põhjuste kindlakstegemiseks. Automaatkontroll, mida võimaldaks e-arvetel põhinev, kogu käivet kattev KMD-INF, lubaks audiitoritel keskenduda sisulisele tööle. Automaatkontrollil on ka preventiivne mõju, mis maksuaudiitorite arvu suurendamisel on oluliselt väiksem.

4.2.2. E-arvete kasutusmugavusest ettevõtjate teadlikkuse suurendamine

E-arvete laialdasemaks kasutuselevõtuks saab suurendada ettevõtjate teadlikust e-arvete kasutusmugavusest ja nii aja kui raha säästust. Hoolimata sellest, et e-arved on olnud aastaid kättesaadavad ja e-arvete kasutusmugavusest on maksumaksjaid teavitatud, ei ole e-arvete kasutuselevõtt oluliselt suurenenud. Vaid 7%-l maksukohustuslastest on äriregistris märges, et nad võtavad vastu e-arveid.

Raamatupidamise seaduse muudatuse kohaselt jõustub 1. juulist 2025. a e-arvete esitamise kohustus ostja nõudmisel, mis võib suurendada e-arvete kasutajate arvu äriühingutevahelistes tehingutes.

4.3. Eelistatav lahendus

Eelistavateks lahendusteks on käibemaksuga maksustatavate tehingute deklareerimine KMD INF-1 sõltumata arve summa suuruselt (probleemi 1 lahendus) ning maksukohustuslaste vahelistele tehingutele e-arvete esitamise kohustuse kehtestamine (probleemi 2 lahendus).

Käibemaksuga maksustatavate tehingute deklareerimine KMD INF-1 sõltumata arve summa suuruselt vähendab oluliselt rohkem alusetut sisendkäibemaksu deklareerimist kui teised meetmed. Piirmäära vähendamine, mille korral tuleb arve andmeid KMD INF-1 deklareerida ei anna vajalikku tulemust, kuna võimalus käibedeklaratsioonil alusetult deklareerida sisendkäibemaksu jääb alles. Arve andmete automaatkontrollil sõltumata arve summa suuruselt on ka oluliselt suurem preventiivne mõju. Meede võimaldab MTA audiitoritel keskenduda sisulisele tööle.

Maksukohustuslaste vahelistele tehingutele e-arve kohustuse kehtestamine vähendab oluliselt KMD INF-1 arve andmete sisestusvigu, vähendab maksuaudiitorite töökoormust ja üldjuhul

maksukohustuslaste halduskoormust. Vabatahtlik süsteem ei motiveeri suurt osa ettevõtjaid uuendustega kaasa minemast ja e-arveid esitama, mida kinnitab ka madal e-arvete kasutamise osakaal. See takistab ka nende maksukohustuslaste poolt e-arvete kasutuselevõttu, kes seda sooviksid. E-arvetel põhinev automaatkontroll võimaldaks maksuaudiitoritel rohkem keskenduda sisulisele tööle.

Kui raamatupidamise seaduse muudatuse jõustumisel, mille kohaselt e-arve esitatakse ostja nõudmisel, suureneb oluliselt e-arvete väljastamine, võib kaaluda e-arve kohustuse rakendamata jätmist.

Kavandatavate muudatustega kaasneb ettevõtlusvabaduse riive, kuid muudatused on asjakohased ja proportsionaalsed. Põhiseaduse § 31 kohaselt peab riik tagama ettevõtlusvabaduse, kuid see ei tähenda, et ettevõtluskeskkonda ei või reguleerida asjakohaste normidega. Sama paragrahvi teine lause lubab seadusega sätestada ettevõtlusvabaduse kasutamise tingimused ja korra, mis antud juhul kavandatakse KMS-i muudatusega. Riik peab tagama ka õigusliku keskkonna vaba turu toimimiseks, et kaitsta ettevõtjat teiste ettevõtjate õigusvastase tegevuse eest ja tagama konkurentsi. Kavandatavad muudatused seavad maksukohustuslastele täiendavaid nõuded, kuid need on vajalikud riigi tulude suurendamiseks ja konkurentsitingimuste parandamiseks. Riive ei ole intensiivne, kuna ka käesoleval ajal deklareeritakse KMD INF-l arve andmeid, kaotatakse vaid 1 000 eurone piirmäär. Piirmäära kadumine mõjutab eelkõige maksukohustuslasi, kellel puudub raamatupidamistarkvara, kuid sellistel juhtudel ei ole arvete maht reeglina suur. E-arvete kasutuselevõtmise toetamiseks kavandatakse mitmeid meetmeid, mis vähendavad riive ulatust.

5. Uuringud ja teiste riikide kogemus

5.1. MTA kliendiuuring

MTA korraldas 2024. aasta mais ja juunis küsitluse ettevõtjate valmisoleku kohta minna üle e-arvetele ja kasutada masin-masin liidest käibedeklaratsiooni esitamiseks. Küsimustik saadeti 4 037 ettevõtjale ning valimisse valiti nelja erineva käibegrupiga ettevõtjad nende 2023. aasta käibe põhjal. Kokku vastas küsitlusele 381 ettevõtjat (vt joonis 1).

5.1.2. Ettevõtjate valmisolek kasutada e-arveid

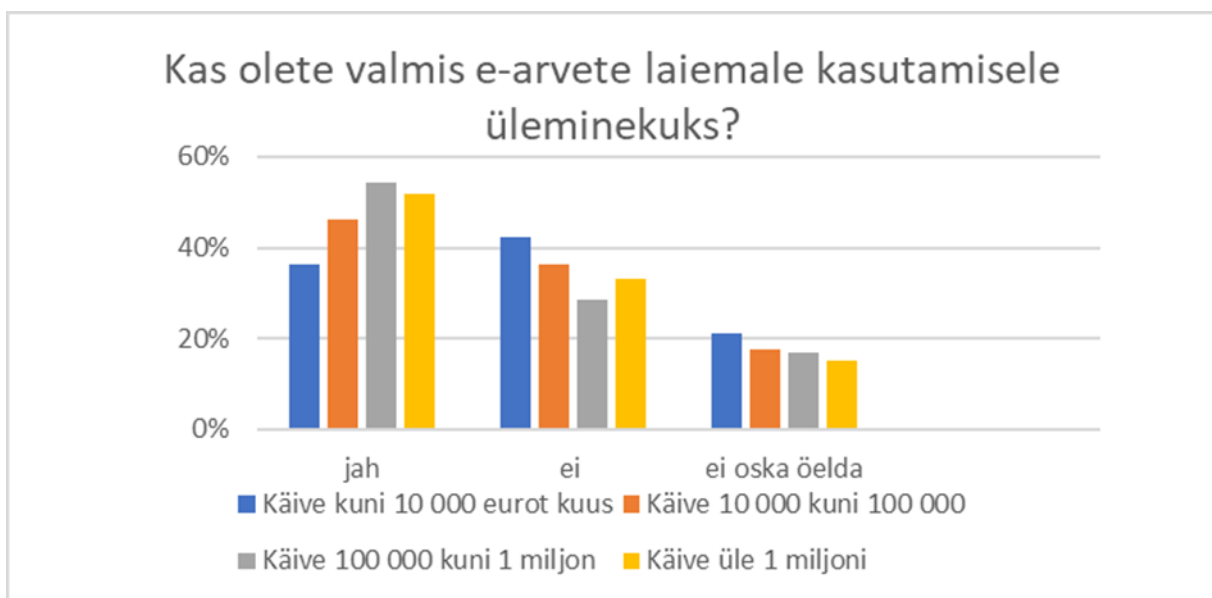
Alla 10 000 eurose aastakäibega ettevõtjad olid pigem seda meelt, et neil puudub valmisolek e-arvetele üleminekuks (42%). Kommentaarides märgiti põhjuseks, et puudub raamatupidamistarkvara, millega e-arveid saata ning sellise tarkvara soetamine tooks kaasa lisakulu. Puuduvad ka oskused raamatupidamistarkvara kasutamiseks. Selle käibegrupi ettevõtjatest oli e-arvetele üleminekuks valmis 36%. Ülejäänud (22%) ei osanud küsimusele vastata.

Ettevõtjatest, kelle käive on 10 000–100 000 eurot, olid 46% valmis e-arvetele üleminekuks ning tõid välja, et e-arvete laialdasem kasutuselevõtmine säästab aega ja on mugav ning vigu andmete sisestamisel tekib vähem. Need ettevõtjad, kes e-arvetele üleminekuks valmis ei olnud (36%) märkisid, et palju kauba müüki toimub väljaspoole Eestit, kus e-arveid ei kasutata, puudub raamatupidamistarkvara, mis toetaks e-arvete väljastamist, ettevõtjale tekib lisakulu ning puudub oskusteave seda tarkvara kasutada. 18% ei osanud küsimusele vastata.

Ettevõtjatest, kelle käive on 100 000–1 000 000 eurot, olid 54% valmis e-arvetele üleminekuks ning märkisid, et e-arvete kasutuselevõtuga väheneb raamatupidamisele kuluv aeg, arved ei kao ära ja e-arveldamine on mugav. Need ettevõtjad, kellel hetkel selleks valmidust ei ole (29%) märkisid, et e-arvete kasutuselevõtuks peaksid nad palkama juurde raamatupidaja või selleks teenuse sisse ostma, mis tooks kaasa lisakulusid ning paljudel klientidel ei ole käesoleval ajal e-arvete vastuvõtmise võimekust. 17% ei osanud küsimusele vastata.

Ettevõtjatest, kelle aastakäive oli üle miljoni euro, olid 52% valmis e-arvetele üleminekuks. Samuti märgiti, et tekib ajasääst raamatupidamises, andmevahetus on kiire ning vigu tekib vähem. Ettevõtjad, kes veel e-arvetele üleminekuks valmis ei olnud (33%) tõid välja peamisteks põhjusteks selle, et nende kliendid ei asu Eestis ning tehingupartnerid ei võta vastu e-arveid. Lisaks märgiti, et kontsernis kasutatakse rahvusvahelist raamatupidamistarkvara, kus ei ole võimalik e-arveid süsteemselt saata ja vastu võtta ning emaettevõtjal puudub motivatsioon ja huvi seda muuta. 15% ei osanud küsimusele vastata.

Joonis 1. Valmidus e-arvete kasutamiseks

Allikas: MTA

Kokkuvõtvalt on küsitluse kohaselt keskmiselt 47% ettevõtjatest valmis e-arvetele üleminekuks, 35% ettevõtjatest ei olnud selleks valmis ning küsimusele ei osanud vastata 18%.

E-arvetele üleminekuks valmisolevate ettevõtjate märksõnad: mugav, paberivaba, automaatne andmete sisse lugemine programmi, vähendab töökoormust, ei pea tšেকে taga otsima ega duplikaate küsima, aitab kokku hoida aega, kindel, väldib sisestusvigu, töömahu vähenemine, andmevahetuse kiirus, kõik tehingud on reaajas jälgitavad, arved laekuvad õigeaegselt programmi, lihtne haldamine, kindlus, et teine osapool on arve kätte saanud, lihtsustab raamatupidamist ja deklareerimist, kaasaegne digitaliseerimine.

E-arvetele üleminekuks mittevalmisolevate ettevõtjate märksõnad: teenus on tasuline, puudulikud arvutiteadmised, töötan vana moodi, ei kasuta raamatupidamistarkvara, raamatupidamistarkvara ei võimalda saata e-arveid, soovin ise otsustada, kuidas suhtlen välismaaga, arveldades e-arved ei toimi, kliendid eraisikud, digitaalne kinnitusring on tülikas, välismaa raamatupidamistarkvara.

5.1.3. Ettevõtjate valmisolek kasutada käibedeklaratsiooni esitamiseks masin-masin liidest

Kuni 10 000 eurose aastakäibega ettevõtjad märkisid peamiselt, et seda ei kasutata, kuna puudub raamatupidamistarkvara.

10 000–100 000 eurose aastakäibega ettevõtjad põhjendasid, et neil puudub volitus otseliidestuseks MTA-ga ja ollakse harjunud käibedeklaratsioone täitma käsitsi, olenemata võimalusest automaatselt andmeid edastada. Lisaks märgiti, et ettevõtjad ei kasuta raamatupidamistarkvara või nende raamatupidamistarkvaral see võimekus puudub.

100 000–1 000 000 eurose aastakäibega ettevõtjad põhjendasid, et raamatupidamistarkvaras puudub vastav võimekus või ei soovita seda kasutada. Lisaks toodi välja, et teatud raamatupidamistarkvarade puhul on selle arenduse maksumus liiga kulukas.

Üle miljoni eurose aastakäibega ettevõtjad põhjendasid masin-masin liidese mittekasutamist raamatupidamistarkvara puudujääkidega. Märgiti, et tulevikus sooviksid sellist lahendust oma raamatupidamistarkvarasse. Mittekasutamist põhjendati ka sellega, et kontserni raamatupidamistarkvarade puhul on selle arenduse tegemine ebamõistlikult kulukas.

5.2. RTE visioon

RTE visiooni koostamisel viidi läbi põhjalik mõjuanalüüs, mille kohaselt säästavad reaalajas toimivad andmevahetuse lahendused (nagu e-arved, e-kviitungid, andmepõhine aruandlus riigile, e-veoselehed jne) ettevõtlussektoris üle 200 000 000 euro aastas. Lisaks on võimalik aastas kokku hoida ligi 14 000 000 töötundi, mis vastab umbes 7 000 inimese täistööajale. RTE lahenduste kasutuselevõtmine peaks oluliselt vähendama protsesside viiteaegu, optimeerima ressursikasutust ning vähendama tehingukulusid. Nendeks lahendusteks muuhulgas on e-arvete laialdasem kasutuselevõtt, automatiseeritud andmevahetus ja andmepõhise aruandluse juurutamine. Kokkuvõtvalt on RTE eesmärk luua reaalajas toimiv ärikeskkond, kus finants- ja haldustoimingud saavad toimuda tänu standardiseeritud ja digitaalsele andmevahetusele automaatselt ja reaalajas, minimeerides ettevõtjatele tekkivat halduskoormust.

5.3. Raamatupidaja.ee portaali küsitlus

Raamatupidaja.ee portaali intervjuuris 2023. aastal kahteteist raamatupidamisettevõtjat ja raamatupidamistarkvara pakkujat, et koguda seisukohti e-arvete kohustuslikuks muutmise kohta. Enamik intervjuueeritavatest nõustus, et e-arvete kohustuslikuks muutmine vähendaks oluliselt nii raamatupidajate kui ka väikeettevõtjate igapäevast töökoormust, eriti nende jaoks, kes peavad oma raamatupidamisarvestust ise. Nende hinnangul ei ole e-arveldamise teenus kallis ning see võimaldab tõhusamat andmevahetust ja vähendab vigade riski. Siiski väljendati muret, et kohustuslikuks muutmisega kaasneks paljude ettevõtjate negatiivne vastureaktsioon. Peamine murekoht on ettevõtjate mitmekesisus ning vanemate või lihtsamate raamatupidamistarkvarade kasutamine, mis võib muuta ülemineku e-arvete kasutamisele keeruliseks. Suurematel ettevõtjatel, kes juba kasutavad keerukaid raamatupidamistarkvarasid või ostavad teenust sisse, on üleminek e-arvetele lihtsam. Väiksematel ettevõtjatel või neil, kes kasutavad vanemat raamatupidamistarkvara, võib e-arvete kohustuslikuks muutumine aga tunduda liiga järsuna. Lisaks toodi esile, et mõned raamatupidajad ei mõista e-arvete potentsiaali ega oska seda rakendada. Üldiselt pooldati ideed suurendada e-arvete osakaalu,

nähes selles võimalust vähendada raamatupidamiskulusid ja varimajanduse osakaalu ning parandada finantsarvestust. Soovitati kaaluda kohustuslikkuse määramist arvete arvust või käibe piirist lähtuvalt, jättes mikroettevõtjatele võimaluse vabatahtlikuks osalemiseks⁸.

5.4. Ernst & Young Baltics AS läbiviidud uuring

Ernst & Young Baltics AS (edaspidi E&Y) viis Rahandusministeeriumi ja MKM tellimusel 2021. aastal läbi uuringu „E-arvete kasutamine avalikus sektoris ja eraettevõtluses“⁹. Uuringu küsimuste kokkuvõtvates järeldustes toodi välja järgmine (lk 56–58):

- ettevõtlussektoris väljastatavate arvete mahust on e-arvete osakaal hinnanguliselt 23% (ei ole arvestatud e-arveid, mis saadetakse internetipanka ehk maksekorraldusi);
- väiksemate ettevõtjate seas on e-arvete osakaal väiksem ja piirneb hinnanguliselt 5–10%-ga;

Peamised probleemid, miks e-arveid ei saadeta:

- puudub võimekus e-arveid saata (ei ole operaatoriga lepingut);
- erinevate e-arve portaalide kaudu on küll võimalik e-arveid tasuta saata, aga seda ei ole harjutud tegema;
- äritarkvara seadistamine e-arve saatmiseks nõuab mõnede raamatupidamistarkvarade puhul kasutajalt liigseid toiminguid;
- e-arve saatjad, kes kasutavad saatmiseks e-arve portaale, koostavad arveid topelt lisaks e-arve portaalile ka oma äritarkvaras, millel ei ole kas e-arve saatmise võimekust või ei ole see e-arvete saatmiseks seadistatud.

Peamised probleemid, miks e-arveid vastu ei võeta:

- arve saatjal ei ole e-arvete saatmise võimekust;
- raamatupidamisteenuse pakkujate puhul on probleemiks, et nende kliendid ehk ettevõtjad ei soovi alati kasutada e-arveid või on see takistatud tehnoloogiliste või äriprotsessiliste piirangute tõttu;
- kui enamik levinumaid raamatupidamistarkvara pakkujaid toetavad e-arvete laiemat kasutuselevõttu, siis ettevõtjad seda võimekust ei ole pigem harjunud kasutama.

E-arvete laialdasema leviku takistustena märgiti (lk 30, 31):

- ettevõtja IT süsteemid (ladu, müük, tootmine) ei pruugi omavahel ühilduda, mille tulemusena on e-arve kasutamine tülikas ja ei pruugi anda oodatud kulude kokkuhoidu;
- ettevõtjate seas on teadlikkus nii e-arvete olemusest kui ka nende kasutamisega seonduvast võimalikust kasust madal;
- arvatakse, et e-arvete saatmine ja vastuvõtmine on keeruline;
- mikro- ja väikeettevõtjatele ei pruugi e-arvete saatmine olla majanduslikult kasulik, kui neil puudub suurem ostuarvete maht;
- suurematel ettevõtjatel või mitut erinevat majandustarkvara kasutavatel ettevõtjatel võib süsteemide ühildamine maksta ebaproportsionaalselt suure summa.

⁸ Raamatupidaja.ee. Kui e-arvete kohustus toorelt läbi surutakse oma alaeksperte kaasamata, on see pigem risk varimajanduse tekkeks. 24.10.2023. Kättesaadav: <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2023/10/23/suur-lugu-kui-e-arvete-kohustus-toorelt-labi-surutakse-oma-ala-eksperte-kaasamata-on-see-pigem-risk-varimajanduse-tekkeks>

⁹ Ernst&Young. E-arvete kasutamine avalikus sektoris ja ettevõtluses. Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium. 2021

5.5. Teiste riikide kogemus

Nagu märgitud VTK peatükis „Eesmärgid“, on käibemaksudirektiivi äsja heaks kiidetud muudatuste kohaselt alates 1. juulist 2030. a Euroopa Liidus kohustuslik e-arvete esitamine piiriüleste tehingute korral. Direktiivi läbirääkimistel osundasid mitmed liikmesriigid, et peavad oluliseks varasemat e-arvetele üleminekut ja kaaluvad e-arvete kohustuse kehtestamist ka riigisisestele tehingutele. Järgnevalt kirjeldame mõne konkreetse liikmesriigi kehtivat korda ja plaanitud tegevusi.

Ettevõtlussektoris on e-arved juba kohustuslikud Itaalias. Sellist kohustust planeerivad kehtestada ka Poola, Läti, Prantsusmaa ja Belgia. Itaalias on kasutusel tsentraliseeritud lahendus, mille kohaselt liiguvad e-arved läbi riikliku platvormi ning e-arvete lahenduse pakkujaks on riik. Sellist lahendust kavandab ka Poola¹⁰. Detsentraliseeritud lahendust kavandavad Läti, Belgia ja Prantsusmaa. Sellisel juhul toimub maksuarvestus raamatupidamistarkvara kaudu saadud andemete alusel.

Läti

Lätis on alates 1. jaanuarist 2025. a e-arvete esitamine kohustuslik valitsusasutustele ning alates 1. jaanuarist 2026. a on plaanitud e-arved kohustuslikuks muuta ka kõikidele äriühingutele olenemata sellest, kas äriühing on maksukohustuslane või mitte. Erandina lubatakse e-arveid mitte väljastada näiteks haigekassa süsteemist väljastatavate arvete ja e-kviitungite (näiteks sularahakviitungid, riigi maksuametis registreeritud kviitungid) korral.

Kasutusele võetakse detsentraliseeritud e-arvete lahendus, kasutades kolme elektroonilist edastusviisi (kanalit), et tagada riigisiseste e-arvete kohustuslik vastuvõtmine:

- tasuta riigisisene tarnelahendus (e-aadress), mis on sarnane meie e-arveldajale;
- Peppol'i¹¹ teenusepakkujad (e-arve operaatorid);
- individuaalne e-arvete vahendus (raamatupidamistarkvarade sisene e-arvete vahetus).

Hetkel tegeletakse e-arvete analüüsiga, mille käigus selgitatakse, milliseid andmeid soovitakse arvetelt koguda. Vastavalt riigisiseste e-arvete rakendamise kontseptsioonile on plaanis, et e-arved sisaldavad vähemalt järgmisi maksuhaldurile kättesaadavaid andmeid: arve kuupäev ja number, arve väljastaja nimi ja maksukohustuslasena registreerimise number, arve saaja nimi ja maksukohustuslasena registreerimise number, kaupade ja teenuste nimetus, tehingu summa, valuuta, käibemaksuäär, käibemaksu summa, erirežiimid, arve tüüp, arve väljastaja pangakonto number, viide muudele dokumentidele (vajadusel), e-arve operaatori ID (vajadusel).

Määrusega kehtestatakse e-arvete ringluse kord, sealhulgas andmevahetuse tehnilised vahendid, kättetoimetamise ja vastuvõtmise viisid ja kanalid, liideste kasutamine ja muud e-arvete ringluse tehnilised aspektid. Struktureeritud e-arvete andmestruktuur järgib ainult Euroopa Liidu ühtset standardit.

¹⁰ Euroopa Komisjon. E-arvete kasutamine. Kättesaadav: [eInvoicing Country Factsheets for each Member State and other countries \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/e-invoicing-country-factsheets)

¹¹ Peppol – Peppol keskkond (Pan-European Public Procurement On-Line) on loodud elektrooniliste dokumentide rahvusvaheliseks vahetamiseks. Selle üks olulisimaid funktsioone on rahvusvahelise e-arvelduse toetamine ja lihtsustamine. Sisuliselt tõlgib Peppol keskkond kohalikus formaadis e-arve EL'i e-arve standardile vastavaks dokumendiks. Selle lahenduse abil e-arve välismaale saatmiseks peab ettevõtte poolt kasutataval e-arve operaatoril olema Peppol liides.

E-arvete väljastamise kohustus sätestatakse raamatupidamise seaduses. Raamatupidamise seaduses toodud eeskirjade rikkumisel kohaldatakse haldusvastutust haldusõigusrikkumiste menetluse seaduse alusel.

Belgia

Belgias kehtib kohustus saata e-arveid valitsusasutustele. 1. jaanuarist 2026. a muutub e-arvete kasutamine ettevõtlussektoris kohustuslikuks.

E-arveid ei pea esitama:

- maksukohustuslased, kelle tehingud on käibemaksudirektiivi artiklite 132 ja 135 alusel käibemaksust vabastatud;
- pankrotimenetluses olevad maksukohustuslased, kelle tegevus on piiratud ja toimub pankrotihalduri järelevalve all.

Belgia plaanib ülemineku e-arvetele läbi viia kahes etapis:

- esimeses etapis jõustub e-arvete esitamise kohustus alates 1. jaanuarist 2026. a;
- teises etapis jõustub digitaalne raporteerimiskohustus (DDR), mis põhineb e-arvete esitamise kohustusel. Selle etapi üksikasju arutatakse.

Uue süsteemi kasutuselevõtuks on Belgia loonud mitmeid meetmeid, sealhulgas:

- väikeettevõtjatele antavad maksusoodustused süsteemi käivitamiskulude katmiseks;
- koostööplatvormid, et toetada e-arvetele üleminekut;
- spetsiaalsed veebilehed ja üleriigiline reklaamikampaania, et suurendada teadlikkust ja pakkuda tuge;
- avalik platvorm HERMES, mis on ajutiselt saadaval neile, kes ei suuda algselt e-arveid vastu võtta.

E-arvete kohustuse täitmise tagamiseks kaalutakse haldustrahvide kehtestamist mõistliku üleminekuperioodi lõppemisel.

Eestis on kõige optimaalsem kasutusele võtta detsentraliseeritud lahendus, sest selle jaoks on juba olemas toimiv süsteem nii operaatorite kui ka e-MTA näol. Tsentraliseeritud süsteemile üleminek oleks nii riigile kui ka raamatupidamistarkvara pakkujatele kulukas, mis omakorda tõstaks teenuse hinda lõpptarbijale. Lisaks on ettevõtjad juba harjunud detsentraliseeritud lahenduse kasutamisega.

5.6 Kokkuvõte

MTA küsitluse kohaselt on 47% ettevõtjatest valmis üle minema e-arvete kasutamisele. Eestil ja Eesti e-arvete teenusepakkujatel on olemas vajalikud lahendused e-arvete kasutamiseks. E-arved on mugavad, kiired ja täpsed lahendused, mis aitavad säästa aega ning muuta andmevahetuse ettevõtjate ja riigi vahel kiiremaks. E-arvete madal kasutus jääb pigem harjumuste, motivatsiooni ja võimekuse puudumise taha. Osa ettevõtjatest soovib hakata kasutama e-arveid, kuid pole seda senini teinud, kuna tehingupartneril puudub e-arve võimekus. Raamatupidajad näevad e-arvete kasutamises võimalust vabaneda "tühitööst" ning keskenduda sisulisele tööle. RTE visiooni andmepõhise aruandluse kontseptsioon loob võimalused andmete ühekordseks sisestamiseks, mis vähendab oluliselt riigiga andmete vahetusele kuluvat aega.

MKM ning MTA on töötanud välja meetmed e-arvetele üleminekul ettevõtjatele negatiivse mõju vähendamiseks (detailesemalt punktis 6.2.).

6. Mõjuanalüüs

6.1. Käibemaksuga maksustatavate tehingute deklareerimine KMD INF-I sõltumata arve summa suurusest

Kavandataval meetmel on mõju majandusele ja riigiasutuse töökorraldusele.

Mõju valdkond 1: majanduslik mõju

Mõju sihtrühm: maksukohustuslased ja raamatupidamisteenust osutavad ettevõtjad

Mõju kirjeldus. Muudatusel on mõju sihtgrupi halduskoormusele. Kehtiva korra kohaselt tuleb KMD INF-I deklareerida juriidilistele isikutele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele väljastatud arvete andmed, kui arvete kogusumma, millel on kajastatud käibemaksuga maksustatav käive (välja arvatud 0% määraga maksustatav käive), ületab 1 000 eurot kuus. Muudatuse tulemusena tuleb kajastada kõigi arvete andmed, millel on kajastatud käibemaksuga maksustatav käive (välja arvatud 0% määraga maksustatav käive), sealhulgas ka nende arvete andmed, mille summa jääb alla nimetatud piirmäära. KMD INF-I andmete deklareerimise kohustus ei puuduta füüsilistele isikutele väljastatavaid arveid (välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtjad) ning ei laiene tehingute andmetele, millele seaduse alusel laieneb kutse- ja ametisaladuse hoidmise kohustus ja reisiteenuste erikorra rakendamise korral.

Meede suurendab maksukohustuslaste ja raamatupidamisteenust osutavate ettevõtjate halduskoormust juhul, kui andmeid sisestatakse KMD INF-le käsitsi. Samas vähendab see maksukohustuslaste halduskoormust MTA pöördumiste vähenemise tõttu ning parandab konkurentsitingimusi.

Mõjutatud sihtrühma suurus on suur. Meede puudutab kõiki maksukohustuslasi, keda 1. juuni 2024. a seisuga oli 120 047, ja raamatupidamisteenust osutavaid ettevõtjaid. Tegevusalaga „raamatupidamine ja maksualane nõustamine“ (EMTAK kood 69 202) on äriregistrisse kantud 7 901 ettevõtjat, sealhulgas maksukohustuslasi 2 468 ja ettevõtjaid, kes ei ole maksukohustuslased, 5 403.

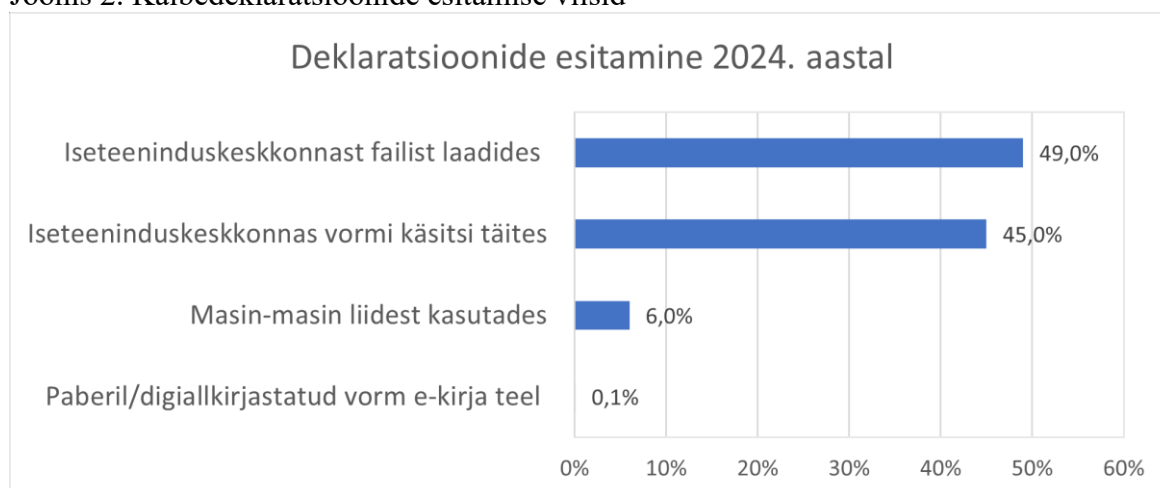
Mõju ulatus on keskmine. Meede puudutab eelkõige neid maksukohustuslasi, kellel on käibemaksuga maksustatavaid tehinguid kalendrikuus alla 1 000 eurose piirmäära, ning kes esitavad käibedeklaratsiooni e-MTA iseteeninduskeskkonnas käsitsi andmete sisestamisega või paberil.

MTA andmetel on vähemalt 45% maksukohustuslasi, kes kehtiva korra kohaselt KMD INF-i esitama ei pea, kuid meetme tulemusena see kohustus tekiks. Iseteeninduskeskkonnas täidetakse 45% käibedeklaratsioonidest käsitsi (vt joonis 2).

Kui jätta arvestamata käibedeklaratsioonid, kus summasid ei deklareeritud, vaid deklaratsioon esitati nullidega, siis käsitsi sisestamisega või paberil esitati 32% käibedeklaratsioonidest.

Muudatus ei mõjuta oluliselt isikuid, kes esitavad käibedeklaratsioone MTA-le failina või läbi masin-masin liidese (X-tee), kuna nad saavad edastada arvete andmed automaatselt. Seega nende halduskoormus ei suurene.

Joonis 2. Käibedeklaratsioonide esitamise viisid

Allikas: MTA

Käesoleval ajal on KMD INF-1 võimalik deklareerida ka kõikide arvete andmed, millel on käibemaksuga maksustatav käive, mitte ainult käivet ja soetust, mis ületab 1 000 eurost piirmäära. Seda võimalust kasutab ligi 4 000 maksukohustuslast. Võimalust on kasutatud vähe põhjusel, et raamatupidamisprogrammides on 1 000 eurone piirmäär seadistatud. Kui kehtestatakse arvete andmete deklareerimise kohustus ilma piirmäärata, siis tarkvarateenuse pakkuja seadistab raamatupidamistarkvara ümber, mis ei ole keeruline.

Muudatus mõjutab olulisemalt maksukohustuslasi, kellel on ostetud spetsiaalne tarkvara või kes kasutavad vanemat raamatupidamistarkvara, millel puudub võimalus genereerida käibemaksudeklaratsiooni ja selle lisasid, mistõttu nad on täna andmeid sisestanud käibedeklaratsioonidele käsitsi. Sõltuvalt raamatupidamistarkvara keerukusest ja võimalustest võib arenduste tegemine või uue raamatupidamistarkvara kasutusele võtmine olla selliste ettevõtjate jaoks kulukas.

MTA andmetel deklareerisid maksukohustuslased, kes e-MTA kaudu käsitsi sisestasid andmed käibedeklaratsiooni, keskmiselt 195 eurot sisendkäibemaksu, mida KMD INF-1 ei kajastatud. Seega ei ole sisestamist vajavate arvete andmete hulk tõenäoliselt üldjuhul väga suur. KMD INF-i esitamise kohustus on kehtinud 10 aastat. Võib eeldada, et maksukohustuslastel, kelle arvete maht on suur, on tõenäoliselt KMD INF-i automatiseeritud esitamise võimekus olemas. Samuti on infotehnoloogilised võimalused alates 2014. aastast, mil kehtestati 1 000-eurone piirmäär, oluliselt edasi arenenud.

VTK-s toodud teise meetme rakendamisel – maksukohustuslastele e-arvete esitamise kohustuse kehtestamisel väheneb oluliselt käsitsi andmete sisestamine käibedeklaratsiooni. Käibedeklaratsiooni failina või läbi X-tee esitamisel ei ole andmete mahul tähtsust.

Mõju avaldumise sagedus on keskmine. Muudatusega kokkupuude on kord kuus käibedeklaratsiooni esitamisel.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike. Teatud osale maksukohustuslastest, kellel puudub raamatupidamistarkvara, võib muudatus olla mõnevõrra koormav. Kuna üldjuhul

raamatupidamistarkvara puudub väikeettevõtjatel, kellel ei ole palju tehinguid, ei ole lisanduv halduskoormus suur.

Et viia ettevõtjateni info deklareerimise automatiseeritud võimaluste kohta, kavandab MTA mitmesuguseid selgitavaid tegevusi. Informatsioon masin-masin liidese kasutamise kohta on saadaval ka MTA kodulehel.¹²

Meetme mõju on keskmine. Muudatus puudutab kõiki maksukohustuslasi, kuid selle mõju üldjuhul ei ole suur.

Mõju valdkond 2: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm: MTA

Kehtestades kõigi käibemaksuga maksustatavate tehingute puhul arve andmete deklareerimise kohustuse KMD INF-I, peab käibedeklaratsioonil deklareeritud sisendkäibemaksu summa vastama KMD INF-I deklareeritule. Sellisel juhul ei ole maksukohustuslastel enam võimalik käibedeklaratsioonil deklareerida sisendkäibemaksu, millel puuduvad KMD INF-I deklareeritavad arve andmed. Käesoleval ajal deklareeritakse keskmiselt 372 000 000 eurot aastas sisendkäibemaksu, mille aluseks olevate arvete andmeid ei ole KMD INF deklareeritud. Arve andmete õigsuse kontroll toimuks kõikide tehingute puhul automaatselt ning maksukohustuslaste poole pöörduakse vaid tõsiste kahtlustuste korral.

Meetme tulemusena väheneks riigile tekkiv maksukahju. Kontrolli automatiseerimise tõttu vabanevat maksuauditi ressursi saab suunata muudele maksukontrolli objektidele.

MTA 2023. aasta riskianalüüsi kohaselt kahtlustati alusetut sisendkäibemaksu mahaarvamist 2 149 juhul, kuna alla 1 000 euroste arvete alusel käibedeklaratsioonil deklareeritud sisendkäibemaksu koondsumma oli ebatavaliselt suur. Nendest juhtumitest jõuti kontrollida 889. Neist 323 juhul (36%) tuvastati sisendkäibemaksu mahaarvamise rikkumisi, mille tulemusena parandati käibedeklaratsioone kokku 3 800 000 euro ulatuses.

Maksukohustuslasi, keda ei jõutud kontrollida, oli 1 260. Neile omistatud kahtlustatav maksukahju oli 11 400 000 eurot. Lähtudes ülaltoodust, et riskiga maksukohustuslaste puhul tuvastati rikkumisi 36%-l juhtudest, siis tõenäoliselt on nende maksukohustuslaste poolt tekitatud tegelik maksukahju **4 100 000 mln eurot** (36% 11 400 000 eurost).

MTA kavandab vabanevat ressursi kasutada täiendavatele kontrollidele. Alates 2024. aastast saab MTA andmeid platvormihalduritel platvormidel tegutsevate ettevõtjate kohta (DAC7¹³) ja makseteenuste pakkujatelt ettevõtjate piiriüleste tehingute kohta (CESOP¹⁴). Kuna need kontrollid on mahukamad, siis suudab MTA hinnanguliselt läbi viia 622 täiendavat kontrolli,

¹² MTA. Masin-masin liidese kasutamine. Kättesaadav: <https://www.emta.ee/ariklient/maksud-ja-tasumine/kaibemaks/kaibedeklaratsiooni-ja-aruanete-esitamine/x-tee-kaudu-raamatupidamistarkvarast>

¹³ DAC7 – Platvormialase teabe automaatne vahetus. Platvormihalduritel on kohustus koguda ja esitada Maksu- ja Tolliametile üks kord aastas andmed nende platvormil tegutsevate müüjate ja teenusepakkujate ning nende poolt teenitud tulu kohta

¹⁴ CESOP – Alates 1.01.2024 on Euroopa Liidu liikmesriigid kohustatud koguma makseteenuse pakkujatelt infot piiriüleste maksete kohta ning edastama selle Euroopa Liidu kesksesse elektroonilisse makseteabe süsteemi CESOP. Infot makseteenuse pakkujatelt hakkavad koguma liikmesriikide maksuhaldurid. Süsteemi CESOP eesmärk on anda liikmesriikide maksuhalduritele vahendid võimalike käibemaksupettuste tuvastamiseks e-kaubanduses, mille on toime pannud müüjad, kelle asukoht on teises liikmesriigis või kolmandas riigis.

ehk 70% 2023. aastal sisendkäibemaksu tõendamiseks tehtud 889 kontrollist. Arvestades, et MTA keskmine riskimudelite tabavus on 50%, võib eeldada, et tegelikku maksudest kõrvalehoidumist tuvastatakse 311 juhul. Lähtudes MTA kontrollide käigus tuvastatud rikkumistest keskmist käibemaksu määramise summat (12 881 eurot), määratakse kontrolliresursside vabanemisest ja ümbersuunamisest tulenevalt riigi tuludesse ligi **4 000 000 eurot aastas**.

Eeldatavad riigi tulud ja kulud

Lähtudes eeldatavast maksukahjust (4 100 000 eurot) ja meetme tulemusena vabaneva maksuauditi ressursi kasutamise tulemusena muudel kontrolliobjektidel määratud summadest (4 000 000 eurot) ning arvestades, et määratud summadest laekub keskmiselt 89% (2023. aasta andmed) on **riigi tuludele positiivne mõju 7 200 000 eurot aastas**.

MTA kulud. Täiendavad kulud MTA-le on minimaalsed: riskide hindamise süsteemis tuleb teha muudatus, millega kaasneb ühekordne kulu 2025. aastal 40 000 eurot. Edaspidi kaasneb iga-aastane kulu 2 000 eurot seoses serveri mahtude suurenemisega.

6.2. Maksukohustuslaste vahelistele ostu-müügi tehingutele e-arvete esitamise kohustuse kehtestamine

Kavandataval meetmel on mõju majandusele, riigiasutuste tööle ja keskkonnale.

Mõju valdkond 1: majanduslik mõju

Mõju sihtrühm: maksukohustuslased, raamatupidamisteenust osutavad ettevõtjad, raamatupidamistarkvara teenust osutavad isikud.

Pakutava lahenduse kohaselt peavad maksukohustuslased omavaheliste tehingute kohta hakkama esitama e-arveid. Seega peab neil tekkima võimekus nii e-arvete väljastamiseks kui vastuvõtuks. E-arvete alusel lihtsustub käibedeklaratsiooni, sealhulgas KMD INF-i deklareerimine. E-arvete alusel deklareerimisvigade arv väheneb ja seega väheneb ka MTA poolt maksukohustuslaste poole pöördumine KMD INF-l deklareeritud andmete täpsustamiseks.

Kui arved saadetakse e-arvetena, siis kaasneb kokkuhoid paberi ja printimise arvelt ning väheneb arve saaja töömaht arve info töötlemisel. E-arvete kasutusele võtmine võimaldab ettevõtjal saada vajadusel ülevaadet finantsseisust reaalselt.

Meetme tulemusena muutub ka maksuaudiitorite töö tõhusamaks ja seega kaasneb positiivne mõju maksukohustuslaste konkurentsitingimustele.

Mõjutatud sihtrühm on suur. Meede puudutab kõiki maksukohustuslasi, keda 1. juuni 2024. a seisuga oli 120 047. Eelkõige on mõjutatud maksukohustuslased, kellel puudub võimekus e-arveid vastu võtta. Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmetel oli 2024. aasta juuli seisuga võimekus olemas 7%-l maksukohustuslastest. Seega enamikul see võimekus käesoleval ajal puudub.

Lisaks maksukohustuslastele puudutab pakutav lahendus raamatupidamisteenust osutavaid ettevõtjaid, kes pakuvad raamatupidamisteenust maksukohustuslastele, ja

raamatupidamistarkvara programmide pakkujaid, kellel e-arve võimekus puudub. Tegevusalaga „raamatupidamine ja maksualane nõustamine“ (EMTAK kood 69 202) on ettevõtjaid äriregistris 7 901 isikut, sealhulgas maksukohustuslasi 2 468 ja ettevõtjaid, kes ei ole maksukohustuslased, 5 403.

Mõju sagedus ja ulatus on keskmine. Meetme tulemusena tuleb e-arveid esitada regulaarselt, kuid e-arvetele väljastamisele üleminekuks vajalikud toimingud on ühekordne tegevus.

E-arvete kasutamine muudab ettevõttes raamatupidamise efektiivsemaks, arvete sisestamisega ja sisestamisvigade arv väheneb oluliselt.

Meetme rakendamisel peaksid maksukohustuslased, kes käesoleval ajal ei kasuta raamatupidamistarkvara, selle kasutusele võtma. E-arvete võimekust sisaldavat tarkvara pakuvad mitmed ettevõtjad, kusjuures tihti sisaldub paketi teatud arvete mahus tasuta teenus. Näiteks pakub Merit Tarkvara tasuta paketti mikroettevõtjatele, kus saab 6 kuu jooksul tasuta sisestada 100 müügiarvet, 100 ostuarvet ja teha 100 pearaamatu kannet. E-arvete saatmine Merit Tarkvara sees on tasuta. SmartAccounts pakub nii kuupõhist piiramata kannete arvuga teenust hinnaga 25 eurot kuus, millele lisandub käibemaks, kui ka kuni 25 kande kuus teenust hinnaga 6,5 eurot kuus, millele lisandub käibemaks. Kui soovitakse vastu võtta ja välja saata e-arveid, lisandub operaatori tasu. Finbite e-arvete operaator pakub teenust, mis sisaldab kuni 5 ostu- ja 5 müügiarvet kuus tasuta ning sellest suurem maht maksab 8 eurot kuus, millele lisandub käibemaks. Samuti pakub riik raamatupidamisprogrammi E-arveldaja. Mikroettevõtjate puhul on kuni 10 kannet kuus tasuta ning üle 51 kande kuus maksab 9 eurot kuus, millele lisandub käibemaks. E-arvete saatmine ja vastuvõtmine on tasuta. Seega mikroettevõtjatel, kellel on vähe arveid, ei tekita e-arvete saatmine olulist kulu.

Meede mõjutab ka neid maksukohustuslasi ja raamatupidamisteenust osutavaid ettevõtjaid, kes küll omavad raamatupidamistarkvara, kuid see ei toeta e-arvete vastuvõtmist ja saatmist. Eelkõige see mõjutab ettevõtjaid, kes kasutavad spetsiaalset tarkvara, näiteks rahvusvahelisi ettevõtteid, kes kasutavad kontserni ühtset spetsiifilist programmi. E-arve arenduste tegemine võib sellised juhul olla kulukas.

Pakutav lahendus mõjutab ka raamatupidamistarkvara teenuse pakkujaid, kellel täna puuduvad lahendused e-arvete väljastamiseks ja vastu võtmiseks. Neil tekib stiimul lisada programmidesse e-arve võimekus. Arenduste vajadus võib muuta teenuse lõppkliendile kallimaks.

Meede puudutab tänaseid lepingulisi suhteid maksukohustuslaste vahel. Kui täna lepivad nad kokku, millise standardi ja millisel viisil toimub lepingujärgne arveldamine, siis meetme rakendamisel selleks enam vajadust ei ole. Maksukohustuslastele reguleerib arvelduskorra riik.

Pakutav lahendus puudutab inimeste harjumusi ja võimekust kaasa minna uute digitaalsete lahendustega. Väikeettevõtjad, kes on seni teinud raamatupidamist Exceli tabelis või paberil, peavad hakkama kasutama raamatupidamistarkvara, mis võib esialgu osutada keeruliseks, kuid pikemas perspektiivis vähendab halduskoormust.

Meede on positiivse mõjuga nendele maksukohustuslastele, kes soovivad e-arveid laialdaselt kasutada, kuid seda on takistanud tehingu teise osapoole võimetus e-arveid kasutada. Meetme tulemusena paraneb raamatupidamises andmete kvaliteet ning üldjuhul väheneb

raamatupidamiseks kuluv ressurss. Samuti on e-arvete säilitamine raamatupidamistarkvaras odavam, kui nende säilitamine pabervormil.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on keskmine:

Maksudohustuslased, kes kasutavad raamatupidamistarkvara, mis ei toeta e-arveid, peavad tegema arendusi või vahetama raamatupidamistarkvara. Sellega kaasnevad lisakulud, mis sõltuvalt maksudohustuslase spetsiifikast võivad olla tema jaoks olulised. Teatud juhtudel, näiteks rahvusvaheliste ettevõtjate puhul, kes kasutavad kontserni raamatupidamistarkvara, millel puudub e-arve esitamise võimekus, võib e-arve arendus olla kulukas. Samas oleks koormav pidada raamatupidamist üheaegselt nii kontserni raamatupidamistarkvaras kui Eesti raamatupidamistarkvaras.

Meetme kohaselt kehtestatakse maksudohustuslaste vahelistele tehingutele e-arve esitamise kohustus, kuid sanktsiooni puudumisel võidakse seda reeglit eirata. KMD INF-le märke tegemine e-arve andmete esitamise kohta peaks maksudohustuslast motiveerima esitada e-arvete andmeid. Sellisel juhul on andmed usaldusväärsemad ja MTA pöördumine arve andmete selgitamiseks on väiksem.

Ebasoovitavate mõjude riski aitavad vähendada MKM ja Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS) koostööprojektid.

EIS maksis 2023. aastal ettevõtjatele seitsme erineva projekti raames toetusi summas 308 000 eurot. 2024. aasta juuli seisuga oli 2023. aastaks eraldatud raha veel kasutamata 820 250 euro eest.

MKM on eraldanud 2024. aastal EIS-le reaalajamajanduse lahenduste piloteerimiseks riigieelarve ja teadusarenduse vahenditest summas 2 100 000 eurot, millest 2024. aasta juuli lõpu seisuga oli vabade vahendite jääk 2 000 000 eurot.

EIS-i kaudu on 2024. aastaks planeeritud järgnevad toetusmeetmed¹⁵:

- uudne äritarkvara lahenduse arendus (meede avatakse 2024. aasta sügisel, vahendid riigieelarvest);
- andmepõhise aruandluse prototüüp (meede avatakse 2024. aasta sügisel, vahendid riigieelarvest);
- e- kviitungi prototüüp (meede avatakse 2024. aasta sügisel, vahendid riigieelarvest);
- kliendi tundmise andmevahetusteenuse või muude masinloetavate andmete vastuvõtmise ja töötlemise prototüüp (meede avatakse 2024. aasta sügisel, vahendid riigieelarvest);
- reaalajamajanduse tervikprotsessi lahenduse arendus (meede avatakse 2024 aasta sügisel, vahendid riigieelarvest);
- ettevõtte digipöörde toetus (avatud kuni 2025. aasta lõpuni, taotlusi võetakse vastu 2025. aasta esimese poolaasta lõpuni; vahendid RRF-st¹⁶);
- ettevõtte digitaalse teekaardi toetus (avatud kuni 2027, vahendid ESF-st¹⁷).

MKM toetab ka reaalajamajanduse projekti raames MTÜ Maakondlike Arenduskeskuste Võrgustikku, kes teeb veebikoolitusi ettevõtjatele, raamatupidajatele ning tarkvaraarendajatele

¹⁵ Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 5.04.2023 määrus nr 23 „Reaalajamajanduse lahenduste piloteerimise toetusmeede“. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/111042023005>

¹⁶ RRF – Taaste- ja vastupidavusraha. Kättesaadav: <https://www.rtk.ee/toetused-ja-taotlemine/taaste-ja-vastupidavusraha-rrf>

¹⁷ ESF – Euroopa Liidu Sotsiaalfond. Kättesaadav: <https://rtk.ee/toetused-ja-taotlemine/toetusfondid-ja-programmid/uhtekuuluvus-ja-siseturvalisuspoliitika-fondid>

kaasaegsete tehnoloogiate kohta nagu e-arved, andmepõhine aruandlus, e-kviitungid ja e-veoselehed¹⁸. Reaalmajanduse teemaliste koolitustega planeeritakse jätkata ka 2025. aastal.

MKM on planeerinud 2025. aastal kasutada toetusteks Euroopa Liidu Sotsiaalfondi (ESF) vahendeid, kuid täpsemad summad ning meetmete planeerimine on hetkel arutlusel. Meetmete planeerimisel arvestatakse ka käesoleva VTK mõjudega ning püütakse suunata toetusmeetmeid sihitumalt. Lisaks planeeritakse jätkata projektiga digitaliseerimise meistriklasse, mille raames tuvastab ettevõtte protsessid ja tarneahelad, mille optimeerimine avaldab enim mõju ettevõtte konkurentsivõimele. Personaalse mentori ja tippkoolitajate toel valmib organisatsiooni strateegilise arendamise plaan.¹⁹

MKM korraldab igal aastal Reaalajamajanduse konverentsi²⁰, kuhu on kaasatud valdkonna eksperdid nii avalikust- kui erasektorist. 2024. aasta konverentsil on avatud debatid ja arutelud e-arvete teemadel ning ettekanne digiajastu käibemaksupaketi kohta.

Samuti MTA kavandab teha ettevõtjatele selgitustööd e-arvete kasulikkusest.

Mõju on keskmine. Muudatus puudutab kõiki maksukohustuslasi. Muudatusel on maksukohustuslastele nii positiivne kui negatiivne mõju. Negatiivsete mõjude vähendamiseks on planeeritud erinevaid meetmeid.

Mõju valdkond 2: mõju keskkonnale on väike

Ettevõtjad kasutavad ulatuslikult pdf-formaadis arveid, mida printitakse, märgistatakse ja pannakse kaustadesse ning säilitatakse seaduses ette nähtud korras. Kui maksukohustuslaste vaheliste ostu-müügi tehingute korral tuleb esitada e-arve, siis väheneb printimise vajadus, mis omakorda vähendab paberi ja tindi kulu ning säästab loodust. Arved säilitab raamatupidamistarkvara.

Mõju olulisus, ulatus ja avaldumise sagedus on väike. Ebasoovitavaid mõjusid ei kaasne.

Mõju valdkond 3: mõju riigiasutuse korraldusele

Mõju sihtrühm: MTA

Mõju kirjeldus: Mõju on MTA töökorraldusele ja töökoormusele. Maksukohustuslaste vaheliste tehingutele e-arve kehtestamise kohustus parendab KMD INF-1 deklareeritavate andmete kvaliteeti ja seega vähendab MTA maksuaudiitorite tööd kauba või teenuse müüja ja ostja poolt deklareeritud andmete kontrolli mahtu. Selle tulemusena vabanevat maksuauditi ressursi saab suunata muudele kontrolliobjektidele.

MTA 2023. aasta riskianalüüsi kohaselt kahtlustati käibemaksu arvestuse rikkumist 3 839 juhul, kus müüja ja ostja poolt KMD INF-1 deklareeritud arvete andmed erinesid. Nendest jõuti kontrollida 2 639 käibedeklaratsiooni. Valeandmete esitamisega oli tegemist 962 juhul ehk 36% juhtudest kogusummas 25 100 000 eurot. Kauba või teenuse müüja oli käibe jätnud

¹⁸ MTÜ Maakondlike Arenduskeskuste Võrgustiku. Kättesaadav: www.arenduskeskused.ee/koolitused/

¹⁹ Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus. Kättesaadav: [Digitaliseerimise meistriklasse - EASi ja KredExi ühendatus](#)

²⁰ Reaalajamajanduse konverents. Kättesaadav: [Konverents 2024 | Reaalajamajandus](#)

deklareerimata 767 juhul ehk 80% juhtudest summas 14 900 000 eurot. Ostja oli sisendkäibemaksu valesti maha arvanud 195 juhul ehk 20% juhtudest summas 10 200 000 eurot.

Sisendkäibemaksu suuremana deklareerimisel oli tegemist ostuarvete puudumisega või nende võltsimisega ja mittetoimunud tehingute kohta väljastatud ettemaksuarvetega, millele tasumist ei järgnenud.

Teisi deklareerimise eksimusi, mis maksukahju riigile ei tekitanud, oli 64%. Need eksimused tõid kaasa põhjendamatu halduskoormuse maksukohustuslastele maksuhalduri pöördumiste näol, et deklareerimiste erinevuste põhjuseid selgitada. Peamiselt esinesid juhtumid, kus ostja ja müüja deklareerisid tehinguid erinevates perioodides või oli eksitud arve andmete sisestamisel KMD INF-le, märkides kas vale tehingupartneri nime, arve numbri või muud olulised andmed. Oli ka juhtumeid, kus kontrolli alustati seoses ostja poolt esitatud tagastusnõudega, mille käivet kontrolli alguses müüja ei olnud deklareeritud, kuid müüja deklareeris seda pärast kontrolli alustamist hilinemisega.

Lisaks eelnimetatud kontrollitud maksukohustuslastele oli 2024. aasta alguse seisuga veel kontrollimata 1 200 sellist maksukohustuslast, keda MTA 2023. aastal kontrollida ei jõudnud, kuid kelle poolt kahtlustatav maksukahju on 6 300 000 eurot. Lähtudes ülaltoodust, et riskiga isikute puhul tuvastati rikkumisi 36%-l juhtudest, siis tõenäoliselt maksukohustuslased, keda ei jõutud kontrollida, tekitasid maksukahju **2 300 000 eurot** (36% 6 300 000 mln eurost).

Eelpool nimetatud 2 639 kontrollile aastas kuluva ressursist saaks maksuhaldur 70% suunata teistele kontrollidele ($1847 (2\ 639 \times 0,7)$) ja 30% ressursist kasutatakse edasi KMD INF-l olevate andmete kontrollimiseks. Arvestades, et teised kontrollid on mahukamad, tehakse mõnevõrra vähem kontrole ehk 1 293 kontrolli ($1847 \times 0,7$). Võttes arvesse MTA keskmist riskimudeli tabavust 50% võib eeldada, et 647 juhul tuvastatakse maksuarvestuses rikkumine. Lähtudes MTA senisest kontrollide käigus tuvastatud rikkumiste puhul keskmist käibemaksu määramise summat 12 881 eurot, kasvaksid MTA poolt määratud summad **8 300 000 eurot**.

E-arvete esitamisel paraneb oluliselt KMD INF-l deklareeritud andmete õigsus, kuna arve andmed liiguvad ostja ja müüja raamatupidamisarvestusse ja sealt oste käibedeklaratsioonile. Vähenevad juhtumid, millal arve ei ole jõudnud õigeaegselt raamatupidamisarvestusse ja seega suureneb müüja ja ostja poolt sama tehingu ühes maksustamisperioodis deklareerimine. E-arvete kasutuselevõtt ei lahenda olukorda, kui e-arve erinevates perioodides deklareerimise põhjuseks on erinevalt määratletud käibe toimumise aeg.

Eeldatavad riigi tulud ja kulud

Lähtudes eeldatavast maksukahjust (2 300 000 eurot) ja meetme tulemusena vabaneva maksuauditi ressursi kasutamise tulemusena muudel kontrolliobjektidel määratud summadest (8 300 000 eurot) ning arvestades, et määratud summadest laekub keskmiselt 89%, on riigi tuludele positiivne mõju 9 400 000 eurot.

Meetmega ei kaasne MTA-le täiendavaid kulutusi.

7. Muudetavad õigusaktid ning edasine kaasamise plaan

Meetmete rakendamiseks on vaja muuta käibemaksuseadust ja rahandusministri määrust, millega on kehtestatud käibedeklaratsiooni vorm.

VTK saadetakse teadmiseks Riigikogule, kooskõlastamiseks ministriumitele ja tagasiside saamiseks järgmistele organisatsioonidele:

Maksu- ja Tolliamet, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Registrate ja Infosüsteemide Keskus, Raamatupidamise Toimkond, Audiitorkogu, Eesti Raamatupidajate Kogu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Eesti Talupidajate Keskliit, Eesti Kaupmeeste Liit.

Eeldatav eelnõu avaliku konsultatsiooni ja kooskõlastamise aeg	2025 I. kvartal
Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	2027. aasta 1. jaanuar
Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	Sirje Pulk, peaspetsialist Rahandusministeerium, maksu-ja tollipoliitika osakond, sirje.pulk@fin.ee , +372 58851469 Kaja Kadak, peaspetsialist Rahandusministeerium, maksu-ja tollipoliitika osakond, kaja.kadak@fin.ee , +372 58845549